

Branka Rotar Pance

Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo

TEORETIČNA IZHODIŠČA NAČRTOVANJA GLASBENE VZGOJE V VRTCU AVTORICE OLGE DENAC

Olga Denac, Teoretična izhodišča načrtovanja glasbene vzgoje v vrtcu.

(Ljubljana: Debora, 2010), 130 strani. ISBN 978-961-6525-62-6. (recenzija)

Založba Debora je v letu 2010 izdala znanstveno monografijo dr. Olge Denac, izredne profesorice na oddelku za predšolsko vzgojo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru. Delo je strukturirano v tri poglavja, od katerih je prvo najobsežnejše, v drugem avtorica raziskovalno analizira načrtovani in izvedbeni kurikulum za vrtce na področju glasbene vzgoje, v tretjem pa strne raziskovalne ugotovitve v zaključne misli. Tekstovni del je obogaten z različnimi modeli, ponazoritvami in tabelami, v katerih so v drugem poglavju predstavljeni rezultati večfazne raziskave. Seznamu relevantne literature sledi stvarno kazalo, v monografiji pa sta objavljena tudi odlomka iz recenzij dr. Brede Oblak, zaslužne profesorice z Akademije za glasbo Univerze v Ljubljani, in dr. Milene Ivanuš Grmek, redne profesorice za didaktiko na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Delo ni aktualno le za ožje področje didaktike predšolske glasbene vzgoje, temveč tudi za celotno slovensko glasbeno didaktiko za področje splošnega izobraževanja. Podhranjenost pri publiciranju tovrstne slovenske literature je namreč zelo velika.

V prvem poglavju Denačeva obravnava filozofska, psihološka in pedagoško-didaktična izhodišča načrtovanja glasbene vzgoje na predšolski stopnji. Zaradi terminološke nejasnosti ter različnih interpretacij umeščenosti in vloge glasbene vzgoje v kurikulum najprej jasno določi odnosne vidike med pojmi estetika, estetska vzgoja, umetnostna vzgoja, posamezno področje umetnostne vzgoje (glasba). Za izhodišče vzame estetiko in razvoj njene misli skozi čas, pri tem pa se osredinja predvsem na pedagoške koncepte in glasbo. Filozofi so poleg estetskih razsežnosti glasbe pogosto poudarjali tudi njeno vzgojno vrednost. Zgoščeno predstavitev obravnavanih tem avtorica strne s problematiziranjem koncepta »vzgoje z umetnostjo«, ki je v zadnjih desetletjih v številnih evropskih državah in tudi pri nas na predšolski stopnji pripeljal do združevanja posameznih umetnostnih področij v skupen predmet oziroma skupno predmetno področje: umetnostna vzgoja.

Osrednji del prvega poglavja je usmerjen v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa glasbene vzgoje. Avtorica razlaga različne ravni razvrščanja učnih ciljev, opozarja na izbrane modele tujih avtorjev in osvetljuje posamezne

stopnje v uveljavljenih taksonomijah za kognitivno, afektivno in psihomotorično področje. Cilji *Kurikuluma za vrtce* (1999), v katerem je glasba del področja umetnosti, se nanašajo na štiri temeljne glasbene dejavnosti: razvoj glasbenega izvajanja, razvoj poslušanja glasbe, razvoj ustvarjalnosti in razvoj glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanj. Vsako dejavnostno področje je obravnavano tako z vidika didaktičnih priporočil in napotkov za vzgojitelje kot z vidika raziskovalnih izsledkov različnih avtorjev. Pri tem avtorji pri opredeljevanju strukture glasbenih sposobnosti uporabljajo različne pojme. Delna variabilnost se kaže tudi pri raziskovalnih ugotovitvah, ki se nanašajo na razvoj ritmičnega, melodičnega in harmonskega posluha. Zaradi kontekstualnih razlik v globalnem okolju tudi ne moremo pričakovati, da bi bile v literaturi navedene enotne učne metode. Večje soglasje najdemo pri učnih oblikah na predšolski stopnji. Uporaba učnih sredstev je soodvisno povezana z opremljenostjo vzgojno-varstvenih ustanov. Artikulacija didaktične enote je svobodnejša v primerjavi s poznejšim šolskim obdobjem in omogoča večjo fleksibilnost v učni situaciji. Evalvacija učnih dosežkov v vrtcu ne temelji na testiranju s standardiziranimi glasbenimi testi, temveč gre za sistematično opazovanje in spremljanje otrok pri glasbenih dejavnostih v naravnem okolju.

V sklepu prvega poglavja Denačeva problematizira položaj glasbene vzgoje kot neavtonomnega področja v vrtčevskem kurikulumu. Pri tem izhaja od temeljnih načel, ki pomenijo osnovo pri načrtovanju, izvajanju in vrednotenju vzgojno-izobraževalnega procesa glasbene vzgoje, to pa so načelo uravnoteženosti, načelo strokovne utemeljenosti, načelo horizontalne povezanosti in načelo razvojno-procesnega pristopa.

Na podlagi obravnavane tematike je bila na Oddelku za predšolsko vzgojo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru izvedena raziskovalna študija z naslovom *Vpliv kurikula na vzgojno-izobraževalni proces v vrtcih pri umetnostnih področjih*. Denačeva se v knjigi omeji le na predstavitev tistega dela trifazne raziskave, ki se nanaša na glasbeno vzgojo. Vzgojitelji so v prvi fazi raziskave poročali o težavah, s katerimi se srečujejo pri uvajanju kurikula neposredno v prakso. Rezultati so pokazali, da imajo največ težav pri načrtovanju konkretnih in splošnih ciljev glasbene vzgoje ter vrednotenju realiziranih ciljev. Preučevani so bili tudi interesi učiteljev za načrtovanje posameznih področij dejavnosti, umetnostnih področij in glasbenih dejavnosti. Ugotovljeno je bilo, da vzgojitelji najraje načrtujejo dejavnosti na področju jezika, nato pa sledijo področja umetnosti, gibanja, narave, matematike in družbe. Znotraj področja umetnosti so najbolj zainteresirani za načrtovanje likovne in oblikovalne dejavnosti, ki jih sledijo glasbene, plesne in dramske dejavnosti, zelo nizko stopnjo interesa pa so izrazili za avdio-vizualne dejavnosti. V okviru glasbene vzgoje so največ zanimanja pokazali za načrtovanje petja pesmi in igranja na glasbila, nato za poslušanje glasbe in za ustvarjanje ob glasbi. Manj so bili zainteresirani za načrtovanje ustvarjanja v glasbi in glasbeno-didaktičnih iger.

V drugi fazi raziskave je potekala analiza strukturiranosti učnih priprav vzgojiteljev v povezavi s prej naštetimi temeljnimi načeli načrtovanja. Rezultati so pokazali, da je bilo načelo uravnoteženosti upoštevano pri načrtovanju posameznih krovnih področij dejavnosti, ne pa tudi znotraj področja umetnosti. Neuravnoteženost se je pokazala tudi pri glasbenih dejavnostih, v okviru katerih je bilo v veliki prednosti petje pesmi. Glede na horizontalno povezanost je raziskava pokazala, da vzgojitelji najpogosteje povezujejo glasbene dejavnosti s področjem gibanja in likovne vzgoje, nato pa sledijo jezik, družba, plesna vzgoja, narava, matematika in dramska vzgoja. Pri tem je bilo razvidno, da so vzgojitelji upoštevali vsebinski vidik integracije med različnimi področji dejavnosti, medtem ko je procesni vidik integracije ostal v ozadju. Analiza načrtovanja z vidika zastopanosti različnih ciljev je pokazala, da so vzgojitelji v pripravah največkrat zapisali področne cilje kurikula, nato pa splošne/skupne cilje kurikula za področje umetnosti. Precej manj je bilo zapisovanja lastno formuliranih ciljev tako za področje glasbenih dejavnosti kot za splošno področje. Na glasbenem področju je bila narejena tudi analiza z vidika zastopanosti glasbenoumetniških vsebin (načelo strokovne utemeljenosti), ki je bila realizirana le za področje izvajanja. Čeprav so bili rezultati na tem področju zelo spodbudni, Denačeva opozarja na problematiko izbire glasbenoumetniških vsebin tudi na drugih področjih, predvsem pri poslušanju. Pokazalo se je namreč, da učitelji poslušalskih primerov niti ne navajajo v svojih pripravah.

Zadnja faza raziskave je bila usmerjena v evalvacijo izvedbenega kurikula. Pri glasbeni vzgoji se je pokazalo, da vzgojitelji ob izkazanem sistematičnem načrtovanju zmorejo upoštevati trenutno situacijo in da se ji znajo fleksibilno prilagoditi. Odprti so za pobude otrok, spodbujajo njihovo samostojnost in sprejemajo njihove čustvene reakcije. Pri ocenjevanju zanimanja otrok za glasbene dejavnosti je znova prednjačilo petje. Denačeva ob tem ugotavlja, da »izražanje interesa vzgojiteljev za glasbene dejavnosti vpliva tudi na izražanje interesa otrok za omenjene dejavnosti«(str. 110). Posebej skrb zbujajoče pa je, da se najnižja raven zanimanja kaže pri razvoju ustvarjalnosti.

Avtoričina glavna sklepna ugotovitev je, da vzgojitelji le delno uresničujejo posamezna načela kurikula in da jim ta tudi ne daje zadostne opore za uspešno načrtovanje glasbene vzgoje. Raziskovalni izsledki tudi potrjujejo, da glasbena vzgoja v načrtovanem kurikulu izgublja strokovno avtonomnost in da bi morali kurikularni teoretiki strokovnjaki iz prakse pri evalvaciji bolj upoštevati mnenja predmetnih strokovnjakov za predšolsko vzgojo.